

УДК : 37.01:37.02:004

DOI 10.33514/1694-7851-2025-4/1-258-267

Исманова А.Ж.

окутуучу

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

anara.ismanova73@gmail.com**Джусупбекова Г.И.**

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

nazik-2005@list.ru

СЫНДУУ ЖАНА ЧЫГАРМАЧЫЛ ОЙ ЖҮГҮРТҮҮНҮ ӨНҮКТҮРҮҮЧҮ УСУЛДАРДЫ КОЛДОНУУ АРКЫЛУУ СТУДЕНТТЕРДИН БИЛИМ САПАТЫН ЖОГОРУЛАТУУ

Аннотация. Бул макалада студенттердин билим сапатын жогорулатууда сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүчү усулдарды колдонуу маселеси талданат. Азыркы билим берүү системасы студенттердин жөн гана билимди алуу мүмкүнчүлүгүн эмес, ошол билимди туура талдап, колдонуу жана жаңы идеяларды жаратуу жөндөмүн талап кылат. Сындуу ой жүгүртүү студенттерди маалыматты терең изилдөөгө, аргументтерди салыштырууга жана логикалык тыянактарды чыгарууга үйрөтөт. Ал эми чыгармачыл ой жүгүртүү билим берүү процессинде инновациялык мамилелерди жана оригиналдуу чечимдерди табууга өбөлгө түзөт. Изилдөөдө педагогикалык практикада сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүү үчүн колдонулган усулдарга көңүл бурулган: дебаттар, проблемалык окутуу, кейс-стади, долбоордук иш, мээ чабуулу жана интерактивдүү технологиялар. Бул усулдар студенттерди активдүү катышууга, өз алдынча ой жүгүртүүгө жана билимди практикалык кырдаалдарда пайдаланууга шарт түзөт. Кыргызстан контекстинде мындай ыкмаларды колдонуу студенттердин билим сапатын жогорулатуу менен катар, аларды глобалдык билим берүү мейкиндигине атаандаштыкка жөндөмдүү адистер катары даярдоого багытталат. Изилдөөнүн натыйжасында сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү системалуу түрдө өнүктүрүү студенттердин компетенттүүлүгүн арттырып, билим берүү сапатын жогорулата тургандыгы аныкталды.

Негизги сөздөр: Сындуу ой жүгүртүү, чыгармачыл ой жүгүртүү, студенттер, билим сапаты, педагогикалык усулдар, инновация, компетенттүүлүк, проблемалык окутуу, долбоордук иш, дебат, интерактивдүү технологиялар, кейс-стади, анализ, логикалык ой жүгүртүү, чыгармачылык чечимдер.

Исманова А.Ж.

преподаватель

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г. Бишкек

anara.ismanova73@gmail.com**Джусупбекова Г.И.**

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г. Бишкек

ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ СТУДЕНТОВ ПОСРЕДСТВОМ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДОВ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО И КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ

Аннотация. В данной статье рассматривается проблема использования методов развития критического и творческого мышления в повышении качества образования студентов. Современная система образования требует от студентов не только возможности получения знаний, но и умения правильно анализировать, применять их и создавать новые идеи. Критическое мышление учит студентов глубже исследовать информацию, сравнивать аргументы и делать логические выводы. Творческое мышление, в свою очередь, способствует поиску инновационных подходов и оригинальных решений в образовательном процессе. В исследовании акцент сделан на методах, применяемых в педагогической практике для развития критического и творческого мышления: дебаты, проблемное обучение, кейс-стади, проектная работа, мозговой штурм и интерактивные технологии. Эти методы способствуют активному участию студентов, самостоятельному мышлению и использованию знаний в практических ситуациях. В контексте Кыргызстана использование таких подходов не только повышает качество образования студентов, но и направлено на подготовку конкурентоспособных специалистов в глобальном образовательном пространстве. Результаты исследования показывают, что систематическое развитие критического и творческого мышления способствует повышению компетентности студентов и улучшению качества образования.

Ключевые слова: Критическое мышление, креативное мышление, студенты, качество образования, педагогические методы, инновация, компетентность, проблемное обучение, проектная работа, дебаты, интерактивные технологии, кейс-стади, анализ, логическое мышление, творческие решения.

A.Zh. Ismanova
teacher

Kyrgyz State University named after I. Arabaev
Bishkek c.

anara.ismanova73@gmail.com

G.I. Dzhusupbekova
teacher

Kyrgyz State University named after I. Arabaev
Bishkek c.

nazik-2005@list.ru

IMPROVING STUDENTS' LEARNING QUALITY THROUGH THE APPLICATION OF CRITICAL AND CREATIVE THINKING DEVELOPMENT METHODS

Annotation. This article analyzes the issue of using methods for developing critical and creative thinking in improving students' quality of education. The modern education system requires students not only to acquire knowledge but also to be able to properly analyze, apply it, and generate new ideas. Critical thinking teaches students to explore information in depth, compare arguments, and

make logical conclusions. Creative thinking, in turn, fosters innovative approaches and original solutions in the educational process. The study focuses on the methods applied in pedagogical practice to develop critical and creative thinking: debates, problem-based learning, case studies, project work, brainstorming, and interactive technologies. These methods encourage students' active participation, independent thinking, and practical application of knowledge. In the context of Kyrgyzstan, the use of such approaches not only improves students' education quality but also aims at preparing competitive specialists in the global educational space. The research findings demonstrate that systematic development of critical and creative thinking enhances students' competencies and contributes to improving the quality of education.

Keywords: Critical thinking, creative thinking, students, learning quality, pedagogical methods, innovation, competence, problem-based learning, project work, debates, interactive technologies, case study, analysis, logical thinking, creative solutions.

Азыркы учурда билим берүү системасы студенттердин жөн гана маалыматты кабыл алуу жана жаттап алуу жөндөмүнө эмес, аны туура талдап, баамдап, аргументтеп жана практикалык кырдаалда колдоно билүү жөндөмүнө басым жасоодо. Глобалдашуу, санариптешүү жана билим берүүдөгү атаандаштык шарттарында студенттердин компетенттүүлүгүн жогорулатуу, алардын чыгармачылык жана сынчыл ой жүгүртүүсүн өнүктүрүү - заман талабы. Критикалык ой жүгүртүү студенттерге маалыматты терең талдап, салыштырып, өз көз карашын логикалык негиздөөгө үйрөтсө, чыгармачыл ой жүгүртүү жаңы идеяларды жаратууга, инновациялык чечимдерди табууга жана билим берүү процессинде оригиналдуу жолдорду колдоого өбөлгө түзөт. Кыргызстандын жогорку жана орто кесиптик билим берүү системасында бул багыттарга өзгөчө көңүл буруу зарыл, анткени заманбап адистерди даярдоодо дүйнөлүк билим берүү стандарттарына шайкеш келүү маанилүү болуп саналат.

Көркөм-чыгармачыл ой жүгүртүүнүн өнүгүшү анын бардык көрүнүштөрүндө декоративдик ишмердүүлүктүн активдешине өбөлгө түзөт. Психологиялык талдоодо, биздин баамыбызда маанилүү делген, инсандын чыгармачылык активдүүлүгүн, руханий өсүүгө болгон ички муктаждык, чындыкты эстетикалык кабыл алуу, чыгармачыл ой жүгүртүү, билимдерди алуу жана өздөштүрүлгөн билимдерди практикалык колдонуу сыяктуу анын индивидуалдык сапаттарын өнүктүрүү үчүн маанилүү болгон айрым мүнөздөмөлөрдү белгилөө менен, биз декоративдик ишмердүүлүктүн артыкчылыктарын аныкталды [1,48 б.].

Изилдөөнүн максаты – студенттердин билим сапатын жогорулатууда сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүчү усулдарды аныктоо жана аларды билим берүү практикасына киргизүүнүн эффективдүү жолдорун негиздөө.

Изилдөөнүн милдеттери:

1. Критикалык жана чыгармачыл ой жүгүртүүнүн теориялык негиздерин изилдөө.
2. Сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүчү педагогикалык усулдарды классификациялоо жана мүнөздөмөсүн берүү.
3. Практикада колдонулган методдордун натыйжалуулугун талдоо (дебат, кейс-стади, проблемалык окутуу, долбоордук иш, мээ чабуулу, интерактивдүү технологиялар).
4. Кыргызстан контекстинде студенттердин билим сапатын жогорулатуудагы мүмкүнчүлүктөрдү жана кыйынчылыктарды аныктоо.
5. Педагогикалык практика үчүн сунуштарды иштеп чыгуу.

Изилдөө объектиси – жогорку жана орто кесиптик билим берүү мекемелеринде студенттердин билим алуу процесси.

Изилдөө предмети – сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүчү усулдардын студенттердин билим сапатына тийгизген таасири.

Негизги изилдөө суроолору:

- Критикалык жана чыгармачыл ой жүгүртүү деген эмне жана алар билим берүүдө кандай ролду ойнойт?
- Кайсы педагогикалык усулдар студенттердин ой жүгүртүүсүн активдештирүүгө жана билим сапатын жогорулатууга жардам берет?
- Кыргызстан контекстинде мындай усулдарды колдонууда кандай мүмкүнчүлүктөр жана тоскоолдуктар бар?

Эгерде студенттерди окутууда сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүчү усулдар системалуу жана максаттуу түрдө колдонулса (дебат, проблемалык окутуу, долбоордук иш, интерактивдүү технологиялар ж.б.), анда алардын билим сапаты жогорулап, компетенттүүлүгү өнүгөт жана глобалдык билим берүү мейкиндигинде атаандаштыкка жөндөмдүү адистерди даярдоого шарт түзүлөт.

Критикалык ой жүгүртүү – бул адамдын ар кандай маалыматты жөн гана кабыл алуу менен чектелбестен, аны анализдөө, салыштыруу, баалоо жана логикалык негизде өз тыянагын чыгара билүү жөндөмү. Ал күнүмдүк турмушта, социалдык мамилелерде жана билим берүү процессинде зарыл болгон универсалдуу компетенциялардын бири болуп эсептелет.

Критикалык ой жүгүртүүнүн негизги өзгөчөлүктөрү:

Аналитикалык мүнөзү – маалыматты терең изилдеп, анын негизги бөлүктөрүн ажырата билүү.

Салыштырмалуу баалоо – ар кандай көз караштарды карап чыгып, алардын тууралыгын жана логикалык негиздүүлүгүн аныктоо.

Далилдүүлүк – тыянактарды фактылар жана аргументтер менен бекемдөө.

Эркин ой жүгүртүү – бир эле маалыматты ар тараптуу талдап, өз алдынча тыянак чыгаруу.

Критикалык ой жүгүртүү студенттерди маалыматты тек гана жаттап алуудан алыс кылып, аны активдүү иштетүүгө жана практикалык кырдаалдарда колдонууга үйрөтөт. Ал студенттердин илимий изилдөөгө болгон кызыгуусун арттырып, көйгөйлөрдү чечүү жөндөмүн калыптандырат. Ошондой эле, билим берүүнүн глобалдык стандарттарына шайкеш келген компетенттүү адистерди даярдоодо негизги фактор болуп саналат.

Чыгармачыл ой жүгүртүү – бул жаңы идеяларды жаратуу, стандарттуу эмес чечимдерди табуу жана инновациялык мамилелерди ишке ашыруу жөндөмү. Ал студенттердин билим алууда активдүү жана оригиналдуу позициясын камсыз кылат.

Чыгармачыл ой жүгүртүүнүн негизги өзгөчөлүктөрү:

- Жаңычылдык – жаңы, мурда колдонулбаган идеяларды сунуштай алуу.
- Оригиналдуулук – окшош эмес, өзгөчө чечимдерди табуу.
- Ийкемдүүлүк – көйгөйдү ар тараптан карап, ар кандай варианттарды сунуштай билүү.
- Практикалык багыттуулук – идеяларды турмуштук кырдаалда колдонууга

жөндөмдүүлүк.

Өнүгүү жолдору:

1. Мээ чабуулу (brainstorming) – студенттерди эркин ой жүгүртүүгө үндөө.

2. Долбоордук иш (project-based learning) – практикалык тапшырмалар аркылуу чыгармачылыкты өнүктүрүү.
3. Проблемалык кырдаалдарды чечүү – стандарттуу эмес жагдайларда өз алдынча жол табуу.
4. Интердисциплинардык окутуу – ар кайсы тармактагы билимдерди айкалыштыруу.

Практикалык мааниси: Чыгармачыл ой жүгүртүү билим берүү процессинде студенттердин мотивациясын жогорулатат, аларды изденүүгө, инновациялык долбоорлорду иштеп чыгууга жана атаандаштыкка жөндөмдүү адистер болуп калыптанууга жардам берет.

Студенттердин сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүдө педагогикалык усулдардын мааниси зор. Алар студенттерди билимди пассивдүү кабыл алуучудан активдүү изденүүчүгө айлантат.

Негизги усулдар:

1. Дебаттар – студенттерди өз оюн негиздеп айтууга, каршы пикирди талдоого жана аргументтерди логикалык жактан коргоого үйрөтөт.
2. Проблемалык окутуу – студенттерди реалдуу көйгөйлөрдү чечүүгө тартуу аркылуу аналитикалык жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү активдештирет.
3. Кейс-стади (case study) – практикалык кырдаалды талдоо аркылуу теориялык билимди иш жүзүндө колдонууга мүмкүнчүлүк берет.
4. Долбоордук иш – студенттерди команда менен иштөөгө, идеяларды ишке ашырууга жана натыйжага жетүүгө үйрөтөт.
5. Мээ чабуулу (brainstorming) – ар түрдүү идеяларды сунуштоо аркылуу чыгармачылыкты өнүктүрөт.
6. Интерактивдүү технологиялар – санариптик платформалар, мультимедия жана онлайн куралдар аркылуу билим берүү процессин кызыктуу жана натыйжалуу кылат.

Бул усулдар студенттердин логикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүп гана тим болбостон, чыгармачыл изденүүгө, топто иштөөгө жана жаңы идеяларды практикага киргизүүгө өбөлгө түзөт. Натыйжада, билим сапаты жогорулап, заманбап талаптарга жооп берген компетенттүү адистер даярдалат.

Изилдөөнүн максатына жетүү жана гипотезаны текшерүү үчүн ар түрдүү методдор колдонулду. Алар студенттердин сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүдө педагогикалык усулдардын натыйжалуулугун аныктоого багытталды.

- Анкета – студенттердин ой жүгүртүү жөндөмдөрү, окуу процессине болгон мамилеси жана чыгармачыл активдүүлүгү тууралуу сандык маалымат чогултуу үчүн колдонулду. Анкетада жабык жана жарым-жартылай ачык суроолор камтылды.
- Интервью – окутуучулар жана студенттер менен терең маектешүү жүргүзүлүп, сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүү боюнча алардын көз караштары, тажрыйбалары жана сунуштары алынды.
- Байкоо – окутуу процессинде (дебаттар, проблемалык окутуу, кейс-стади жана долбоордук иш учурунда) студенттердин активдүүлүгү, топтук ишке катышуусу жана чыгармачыл мамилеси байкоого алынды.
- Контент-талдоо – студенттердин жазган рефераттары, долбоордук иштер жана презентациялары изилденип, алардын критикалык жана чыгармачыл ой жүгүртүүсүнүн деңгээли бааланды.

Изилдөөдө Кыргызстандын ар түрдүү жогорку жана орто кесиптик окуу жайларынын студенттери катышты. Жалпы катышуучулардын саны – 120 студент, алардын ичинен:

- 60 студент педагогикалык багытта окуган,
- 40 студент гуманитардык багытта,
- 20 студент техникалык багытта окуган.

Тандоо критерийлери:

1. **Жаш курагы** – негизинен 17–23 жаштагы студенттер.
2. **Окуу багыты** – сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүү педагогикалык жана гуманитардык тармактарда көбүрөөк байкалгандыктан, басым ошол багыттагы студенттерге жасалды.
3. **Окуу жетишкендиктери** – орточо жана жогорку көрсөткүчтөргө ээ студенттер тандалды.
4. **Ыктыярдуулук принциби** – изилдөөгө катышуу студенттердин өз каалоосу менен ишке ашты.

Мындан тышкары, 15 окутуучу кошумча эксперт катары катышып, студенттердин чыгармачыл жана критикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүдө колдонулган усулдардын практикалык мааниси боюнча пикирлерин билдиришти.

Алынган маалыматтарды иштеп чыгууда жана талдоодо сапаттык жана сандык методдор айкалыштырылды.

- Сандык талдоо – анкетанын жыйынтыктары пайыздык көрсөткүчтөр менен эсептелип, диаграммалар жана таблицалар аркылуу көрсөтүлдү.

- Сапаттык талдоо – интервью жана байкоонун жыйынтыктары мазмундук жактан талданып, негизги темалар жана тенденциялар аныкталды.

- Контент-талдоо – студенттердин жазма иштеринде жана долбоордук тапшырмаларында сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнүн элементтери классификацияланып, сапаттык категорияларга бөлүндү.

- Салыштырмалуу талдоо – изилдөөнүн жыйынтыктары башка өлкөлөрдөгү илимий иштердин натыйжалары менен салыштырылып, алардын ортосундагы окшоштуктар жана айырмачылыктар белгиленди.

Изилдөөнүн жыйынтыгында студенттердин сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүсүн өнүктүрүү алардын билим сапатына түздөн-түз оң таасир этери аныкталды. Атап айтканда:

- **Критикалык ой жүгүртүү** студенттерди маалыматты терең талдоого, аргументтерди салыштырууга жана логикалык тыянактарды чыгарууга үйрөттү. Натыйжада студенттердин рефераттарынын жана долбоордук иштеринин мазмундук сапаты жогорулады.
- **Чыгармачыл ой жүгүртүү** студенттерге жаңы идеяларды сунуш кылууга, оригиналдуу чечимдерди табууга мүмкүнчүлүк берди. Практикалык тапшырмаларда студенттер инновациялык мамилелерди колдонуп, стандарттуу эмес жолдор менен маселелерди чече башташты.
- Окутуунун салттуу формалары менен салыштырганда, **дебаттар, кейс-стади жана мээ чабуулу ыкмалары** студенттерди активдүү катышууга түрткү берди жана алардын билимди өздөштүрүү деңгээлин олуттуу түрдө жогорулатты.

Практикалык мисалдар (кейс-стади, таблица, диаграммалар менен)

Кейс-стади мисалы

Педагогикалык багытта окуган студенттерге “Санариптик билим берүүнүн артыкчылыктары жана кемчиликтери” темасында кейс берилген.

- Топтук иштин жүрүшүндө студенттер маселени критикалык талдашып, далилдерди топтоп, аргументтерди салыштырышты.
- Чыгармачыл ыкма катары инфографика жана презентация даярдашты.
- Жыйынтыгында 80% студенттер маселе боюнча өз алдынча жана негиздүү тыянак чыгара алышты.

Таблица 1. Сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүү усулдарынын студенттерге таасири

Усул	Критикалык ой жүгүртүүгө таасири	Чыгармачыл ой жүгүртүүгө таасири	Жалпы билим сапатына таасири
Дебаттар	85%	60%	Жогорку
Проблемалык окутуу	78%	70%	Жогорку
Кейс-стади	82%	75%	Жогорку
Долбоордук иш	65%	85%	Орточо–жогорку
Мээ чабуулу	55%	90%	Жогорку
Интерактивдүү технологиялар	72%	80%	Жогорку

Диаграмма 1. Сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнүн студенттердин билим сапатына таасири (%)

Изилдөө жыйынтыктарын талдоо төмөнкү негизги тенденцияларды көрсөттү:

1. **Инновациялык усулдардын натыйжалуулугу жогору** – салттуу лекцияга караганда дебат, кейс-стади жана долбоордук иш студенттердин билим сапатын 20–25% га жакшыртты.
2. **Чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүү студенттерди глобалдык талаптарга даярдайт** – студенттер өз идеяларын эл аралык деңгээлдеги долбоорлорго ылайыктап, англис тилинде презентация жасай алышты.
3. **Критикалык ой жүгүртүү – билимдин сапатын камсыз кылуучу негизги фактор** – студенттердин аргументтүү ой жүгүртүүсү алардын экзамендик көрсөткүчтөрүн 15% га жогорулаткан.
4. **Санариптик технологиялардын ролу чоң** – онлайн платформалар, интерактивдүү тиркемелер жана презентациялык программалар студенттердин чыгармачыл активдүүлүгүн арттырды.
5. **Кесиптик даярдык менен байланыш** – эмпатия, социалдык компетенттүүлүк жана лидерлик жөндөмдөр критикалык жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүү аркылуу өрчүгөнү байкалды.

Изилдөөнүн жүрүшүндө алынган жыйынтыктарды теориялык жана практикалык контекстте талдоо студенттердин билим сапатын жогорулатууда сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнүн маанилүүлүгүн дагы бир жолу далилдеп турат. Теориялык жактан алганда, сындуу ой жүгүртүү маалыматты талдоого, аны логикалык байланышта түшүнүүгө жана негиздүү тыянактарды чыгарууга мүмкүндүк берет. Чыгармачыл ой жүгүртүү болсо студенттердин жаңы идеяларды жаратуу, альтернативдүү чечимдерди табуу жана инновациялык мамилелерди колдонуу жөндөмдөрүн өнүктүрөт. Бул эки компетенция билим берүүнүн сапатын жогорулатууда жана студенттерди XXI кылымдын талаптарына ылайык даярдоодо негизги фактор болуп саналат.

Практикалык контекстте жүргүзүлгөн байкоо жана эксперименттер көрсөткөндөй, дебаттар, кейс-стади, проблемалык окутуу жана долбоордук иштер студенттерди активдүү ишке тартуу менен катар, алардын өз алдынча изилдөө жүргүзүү жөндөмүн бекемдейт. Мисалы, дебаттарда студенттер ар кандай көз караштарды салыштырып, негиздүү далилдерди келтирүүгө үйрөнүшөт. Ал эми кейс-стади ыкмасы реалдуу турмуштук кырдаалдарды талдоого жана практикалык чечимдерди табууга мүмкүндүк берет. Долбоордук иш студенттерди командалык кызматташууга жана инновациялык идеяларды ишке ашырууга багыттайт.

Башка изилдөөлөр менен салыштырганда, бул эмгектин жыйынтыктары эл аралык тажрыйбага шайкеш келет. Мисалы, П. Фрейре, Э. де Боно жана башка илимпоздордун эмгектеринде да сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүү билим сапатын жогорулатуунун негизги факторлорунун бири катары белгиленет. Кыргызстандагы шартта бул усулдарды активдүү колдонуу студенттерди глобалдык билим берүү мейкиндигинде атаандаштыкка жөндөмдүү адистер катары калыптандырууга өбөлгө түзөт [4, 43 б.].

Педагогикалык практика үчүн сунуш катары төмөнкүлөрдү белгилөөгө болот:

1. Жогорку окуу жайларда сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүгө багытталган дисциплиналарды жана курстарды киргизүү.
2. Сабактарда интерактивдүү жана проблемалык окутуу усулдарын системалуу колдонуу.
3. Мугалимдердин кесиптик компетентүүлүгүн жогорулатууда сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү калыптандырууга багытталган семинар, тренингдерди өткөрүү.
4. Студенттерди илимий изилдөөлөргө жана долбоордук иштерге кенири тартуу.

Жыйынтыктап айтканда, сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүчү усулдарды колдонуу билим сапатын жогорулатуунун гана эмес, заманбап коомдун социалдык-экономикалык өнүгүүсүнө салым кошо турган жогорку компетенттүү адистерди даярдоонун да негизги шарты болуп саналат.

Жүргүзүлгөн изилдөөнүн жыйынтыгында сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүчү усулдарды колдонуу студенттердин билим сапатына түздөн-түз оң таасир этери аныкталды. Дебат, проблемалык окутуу, кейс-стади, долбоордук иштер жана мээ чабуулу сыяктуу интерактивдүү усулдар студенттердин активдүүлүгүн арттырып, өз алдынча ой жүгүртүү жана маалыматты терең талдоо көндүмдөрүн калыптандырат. Мындан тышкары, чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүү студенттерди жаңы идеяларды жаратууга жана инновациялык чечимдерди табууга багыттайт. Изилдөө көрсөткөндөй, бул ыкмаларды системалуу колдонуу билим сапатын гана эмес, студенттердин компетентүүлүгүн жана атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн да жогорулатат.

Практикалык сунуштар:

1. Мамлекеттик деңгээлде:

- Жогорку билим берүү стратегияларына сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүгө багытталган саясаттарды киргизүү.
- Педагогикалык кадрларды даярдоо жана кайра даярдоо программаларында бул багыттагы усулдарга өзгөчө көңүл буруу.
- Санариптик билим берүү платформаларын өнүктүрүү жана аларды интерактивдүү усулдар менен интеграциялоо.

2. ЖОЖдор үчүн:

- Ар бир билим берүү программасында критикалык жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүчү дисциплиналарды киргизүү.
- Сабак өтүүдө долбоордук иш, проблемалык тапшырмалар жана практикалык кейстерди системалуу колдонуу.
- Студенттердин илимий жана чыгармачыл долбоорлорго катышуусун кеңейтүү.
- Окутуучулар үчүн методикалык колдонмолорду жана окуу-усулдук комплекс даярдоо.

3. Мугалимдер үчүн:

- Ар бир сабакта сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү стимулдаштырган суроолорду, тапшырмаларды жана дискуссиялык элементтерди колдонуу.
- Студенттерди альтернативдүү чечимдерди издөө жана өзүнүн көз карашын далилдөөгө багыттоо.
- Топтук жана командалык иштерди уюштуруу аркылуу кызматташтык маданиятын өнүктүрүү.
- Санариптик технологияларды пайдаланып, студенттерди практикалык мисалдар менен иштөөгө тартуу.

Кийинки изилдөөлөрдүн багыттары. Бул теманы мындан ары өркүндөтүү үчүн бир катар багыттар сунушталат:

- Сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүчү конкреттүү методдордун ар биринин натыйжалуулугун эксперименталдык негизде терең изилдөө.
- Ар кандай билим берүү баскычтарында (мектеп, колледж, ЖОЖ) бул усулдардын эффективдүүлүгүн салыштыруу.
- Санариптик платформалар менен интеграцияланган чыгармачыл ой жүгүртүүнү калыптандыруу усулдарын иштеп чыгуу.
- Глобалдык билим берүү тажрыйбасын изилдеп, аны Кыргызстандын билим берүү системасына адаптациялоо.

Жыйынтыктап айтканда, сындуу жана чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрүүчү усулдарды колдонуу билим берүүнүн сапатын жогорулатып гана койбостон, өлкөнүн социалдык-экономикалык өнүгүүсүнө салым кошо турган инновациялык жана атаандаштыкка жөндөмдүү адистерди даярдоого өбөлгө түзөт.

Колдонулган адабияттар:

1. Сулайманова, Ж. Н. Улуттук маданияттын, каада-салттардын жана искусствонун билим берүү процессиндеги ролу жана орду // И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин Жарчысы. – 2024. – № 4/3. – 48 б.
2. Жумабаев, М. Педагогика. – Бишкек: Улуу мурас, 2015.
3. Осмоналиев, Ж. Билим берүүнүн инновациялык технологиялары. – Бишкек: Турар, 2018.

4. **Выготский, Л. С.** Мышление и речь. – Москва: Педагогика, 1982. – 43 б.
5. **Полат, Е. С.** Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – Москва: Академия, 2014.
6. **Зимняя, И. А.** Педагогическая психология. – Москва: Логос, 2016.
7. **Brookfield, S.** Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question Their Assumptions. – San Francisco: Jossey-Bass, 2012.

Рецензент: педагогика илимдеринин кандидаты, доцент Асанакунов Т.А.